

Я.Ю. Калачева – студентка I курсу юридичного факультету
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”;
науковий керівник – канд. іст. наук, доц.
кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” **П.О. Добродумов**

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ДІТЕЙ ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ’ЄКТА ПРАВА

Кожна людина має права, що закріплені у міжнародних документах та національних законодавствах більшості країн світу. Поміж загальнолюдських прав виділяють окрему групу прав – права дитини. Діти складають особливу групу та мають специфічні потреби. Наприклад, є потреба опіки дітей батьками або особами, що їх замінюють, потреба в іграх та розвитку.

До основних міжнародних правових інструментів захисту прав дітей належать: Женевська декларація прав дитини, 1924 р.; Декларація прав дитини, 1959 р.; Конвенція ООН про права дитини, 1989 р.; Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, 1990 р.; Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини, що стосується торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, 2000 р.; Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення, 2007 р.

До основних національних законодавчих інструментів щодо захисту прав дітей в Україні належать: Конституція України, 1996 р.; Кримінальний кодекс України, 2001 р.; Сімейний кодекс України, 2002 р.; Закон України “Про охорону дитинства”, 2001 р. та інші.

В цих документах знайшли своє закріплення права дитини, такі як право на життя, ім’я та національність, освіту, охорону здоров’я, дозвілля, відпочинок, гру, опіку з боку батьків або осіб, що їх замінюють тощо. Серед цих прав також є право на захист від усіх форм сексуальної експлуатації та розбещення, захист від торгівлі дітьми, захист від фізичного насильства та експлуатації тощо.

Традиційно права класифікувались як громадянські та політичні, з одного боку, і економічні, соціальні і культурні, з іншого. Весь сенс Конвенції ООН про права дитини – підкреслити, що всі права взаємно доповнюють одне інше, забезпечуючи те, що ЮНІСЕФ називає “виживанням та розвитком” дітей. Було визнано корисним згрупувати всю гаму прав, охоплених Конвенцією, у три категорії: забезпечення, захист та участь. Діти мають право на забезпечення в найширших межах, починаючи з імені та громадянства і закінчуючи медико-санітарною допомогою та освітою. Вони мають право на захист від певних дій, наприклад, тортур, експлуатації, довільного позбавлення волі та необґрунтованого позбавлення сімейної турботи. Діти також мають право на участь у рішеннях, які стосуються їх життя, та на участь у житті громади.

Як Декларація Об’єднаних Націй з прав дитини 1959 року, так і Конвенція про права дитини 1989 року підкреслюють всесвітнє занепокоєння

здоров'ям та добробутом дітей. Діти мають право рости в атмосфері, найбільш сприятливій для здоров'я. Уряди відповідають за впровадження відповідної політики.

Найбільшими порушеннями прав дитини, на думку громадян України, є:

- отримання сексуальних послуг від неповнолітніх – 41 %;
- недбале ставлення батьків до дітей – 16 %;
- спільне розпиття спиртних напоїв батьків з дітьми – 8 %;
- використання та зберігання зображень дитячої порнографії, спільне жебракування з дітьми, приниження, образа з боку батьків з виховною метою – по 6 % [1].

Серед різних факторів способу життя, які суттєво впливають на здоров'я дитини, надзвичайно значимим є споживання тютюну. Науковими дослідженнями встановлені наступні факти про тютюн та його вплив на дитяче здоров'я:

- куріння тютюну – причина захворювань та смерті, яку з усіх важливих причин найлегше усунути засобами профілактики;
- куріння матері і батька під час вагітності підвищує ризик ранніх абортів, народження дитини із зменшеною вагою;
- куріння батьків збільшує ризик раптової смерті немовляти без видимих причин у перші місяці життя;
- куріння батьків збільшує ризик того, що дитина захворіє на астму, серцево-судинні захворювання, буде частіше хворіти на респіраторні захворювання, карієс;
- куріння батьків збільшує ризик того, що дитина почне курити в дуже юному віці, і цим поставить своє життя під ще більшу загрозу.

Від хвороб, спричинених курінням, в світі вмирає більше, ніж від СНІДу, наркотиків, алкоголю, вбивств, самогубств, автомобільних та авіакатастроф разом. На Україні близько 110 тисяч осіб щорічно помирає внаслідок куріння [2].

Британський Королівський медичний коледж (RCP, UK) визначив законні права дитини у сфері контролю над тютюном. На думку медиків, дитина має право:

- бути вільною від впливу тютюну, знаходячись в утробі матері;
- бути принесеною в дім, вільний від тютюнового диму;
- очікувати, що лікарі, вчителі і всі, хто піклується про дитину, подадуть гарний приклад і не будуть курити;
- бути проінформованим про вплив тютюну на здоров'я та добробут людини;
- бути проінформованим, як опиратися примусові закурити;
- щоби їй не продавали сигарети та інші тютюнові вироби;
- щоби їй допомогли залишатися некурцем завдяки високій ціні сигарет;
- бути вільною від будь-якої форми реклами і просування тютюну;

- жити в суспільстві, де некуріння – це нормальний спосіб життя для всіх вікових груп;
- очікувати від громадських діячів та політиків розуміння цих прав [2].

Діти не обирають, яким повітрям їм дихати. Їхнє право рости в середовищі, вільному від тютюнового диму, треба гарантувати та захистити за допомогою активних дій з боку уряду, місцевих адміністрацій, громадських лідерів, вчителів, батьків.

Сьогодні вже не достатньо просто змінювати світ в інтересах дітей, сьогодні вже йде мова про те, щоб змінювати світ разом з дітьми. Для цього треба слухати, що кажуть молоді люди, треба надавати їм можливість висловлювати свою думку. Настав час перейти від добродумності стосовно дітей до визнання того, що кожна дитина, як і кожна людина, має свої права.

Література

1. Що громадяни думають з приводу порушення прав дитини в Україні? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lastrada.org.ua/content/doc/child%20right.pdf>. – Заголовок з екрану.
2. Куріння та діти: як захистити права дитини? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.adic.org.ua/coalition/books/2-rights/01.htm>. – Заголовок з екрану.

Калачева, Я.Ю. Правове становище дітей як спеціального суб'єкта права [Текст] / Я.Ю. Калачева ; наук. кер. П.О. Добродумов // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : збірник тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 р.). - Суми : УАБС НБУ, 2009. – С. 89-92.